

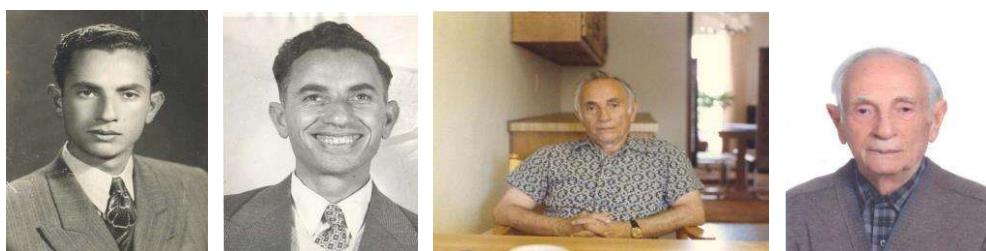
فصل هفتم / آموزش دانشگاه در گذر زمان

آموزش دانشگاه در گذر زمان

مهندس محمد عابدی شیرازی

اولین رئیس آموزشگاه عالی جنگل و مرتع گرگان

مهندس محمد عابدی شیرازی در تاریخ ششم اردیبهشت ۱۳۰۰ شمسی در شهر بهبهان، استان خوزستان از پدر و مادری که هر دو شیرازی بودند، چشم به جهان گشود. پدر وی، از کارمندان عالیرتبه وزارت داخله (وزارت کشور فعلی) بود و در بیشتر شهرهای خوزستان مأموریت داشته و خدمت کرده است. مهندس عابدی تحصیلات ابتدایی خود را در دبستان خیام و تحصیلات متوسطه را در دبیرستان شاپور شهر اهواز گذرانید و در سال ۱۳۱۸ با درجه ممتاز به عنوان شاگرد اول به اخذ دیپلم نائل آمد. در همان سال در دانشکده و دبیرستان کشاورزی کرج مشغول به تحصیل شد و دوره تحصیلات دانشگاهی را به مدت چهار سال در رشته مهندسی کشاورزی سپری کرد. در سال ۱۳۳۲ از دانشکده کشاورزی کرج با درجه لیسانس در رشته مهندسی کشاورزی با گرایش جنگل فارغ التحصیل شد. به بیان خود ایشان، در دانشکده کشاورزی کرج پس از انتخاب گرایش جنگل در سال چهارم در رشته عمومی کشاورزی، یکی از نخستین دانشجویان رشته جنگل بوده است: «در آن زمان در دانشکده کشاورزی کرج، در رشته جنگل اساتیدی به تعداد مورد نیاز وجود نداشت و از این نظر دانشکده در تنگنا بود. استاد معروف دکتر کریم ساعی به همراه پروفسور گالاویا گیاهشناس اتریشی، دکتر اسفندیاری، مهندس عطایی و مهندس فرهمند درس های رشته جنگل را تدریس می کردند. به علاوه، در آن زمان دوره تحصیل در دانشکده کشاورزی کرج سه سال بود و در سال چهارم پس از تقسیم به چند گرایش به مدت چهار سال به طول می انجامید.» مهندس عابدی شیرازی پس از استخدام در وزارت کشاورزی در سال ۱۳۳۴ برای ادامه تحصیل در مقطع فوق لیسانس در رشته مهندسی جنگل به ایالات متحده آمریکا رفت و در دانشگاه یوتا، دانشکده جنگل لوگان مشغول به تحصیل شد. سپس بعد

از دریافت درجه فوق لیسانس در رشته مهندسی جنگل برای خدمت دوباره به کشور بازگشت. یکی از رخدادهای مهمی که در ارتباط با مسئولیت‌های اداری برای ایشان رخ داد، ابلاغی است که ۲۸ شهریور ۱۳۲۶ از سوی رئیس و مدیر عامل بنگاه جنگلها به عنوان رئیس آموزشگاه عالی جنگل و مرتع گرگان صادر شد و در واقع آقای مهندس عابدی به عنوان مؤسس این آموزشگاه از این تاریخ اقدام به راه اندازی آن نمود و در این راه تلاشها و مساعی فراوانی به خرج داد. شاید بتوان به جرأت گفت که این آموزشگاه در سالهای اولیه فعالیت خود بهترین نسل کارشناسان سازمان جنگلها و مرتع کشور را تربیت نمود که هر یک این افراد در سراسر کشور منشاء اقدامات مهمی در عرصه‌های منابع طبیعی شدند که در ادامه تاریخچه تشکیل آموزشگاه عالی جنگل و مرتع گرگان که توسط خود ایشان بیان شده و در مقاله‌ای به قلم جناب آقای مهدی زهدی عضو شورای عالی سازمان جنگلها، مرتع و آبخیزداری کشور در نشریه طبیعت ایران در سال ۱۳۹۶ به چاپ رسیده است ارائه می‌شود.

تاریخچه آموزشگاه عالی جنگل یا دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی فعلی شاید بتوان گفت یکی از بارزترین اقدامات و مسئولیت‌های مهندس عابدی اقدام در راستای تشکیل آموزشگاه عالی جنگل و مرتع گرگان بوده است. تاریخچه تشکیل دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی گرگان که در گذشته به آموزشگاه عالی جنگل و مرتع گرگان معروف بود، به قلم بنیانگذار آن مهندس محمد عابدی شیرازی به این شرح است: «به طور کلی درباره تأسیس این مؤسسه تاکنون آن طور که باید و شاید حقایق ذکر نشده است. از این رو ابتدا سعی شده که به اختصار به این وقایع اشاره شود. بعد از خاتمه جنگ جهانی دوم، فاتحان جنگ به جز ایالات متحده آمریکا به نحو بسیار شدید گرفتار شویں عواقب شوم جنگ شده و همگی احتیاج به کمکهای فوری در همه زمینه‌ها داشتند. در این احوال کشور آمریکا در اوج قدرت و سرمست از فتح و پیروزی، روزگار خوش و به قول مورخین ایام طلایی تاریخ خود را تجربه می‌کرد و برای کمک به کشورهای آسیب دیده در عین حال بهره برداری از این موقعیت جهانی و توسعه نفوذ و منافع خود، چند طرح کمکهای مالی و فنی تدوین و تصویب کرده و به مرحله اجرا درآورد. از آن جمله طرح مارشال که بیشتر شامل کمک‌های مالی به کشورهای اروپایی بود و دیگری طرح اصل چهار ترومی که شامل کمکهای فنی و کارشناسی به تعدادی از کشورهای جهان همچون ایران بود. از این جهت سازمانی به نام اداره اصل چهار در ایران تأسیس شد، پژوهه‌های فنی مشترک متعددی با وزارت‌خانه‌های ایران به امضا رسانید و در بدین امر سعی داشت که عده‌ای از مدیران کل و مجریان طرح‌های فنی وزارت‌خانه‌ها را با استفاده از بورس‌های کوتاه مدت یک تا سه ماهه یا بورس‌های تحقیقاتی بلندمدت یک تا دوساله برای آشنایی با فعالیت‌های مشابه به آمریکا اعزام دارد. در این ایام، زنده یاد کریم ساعی بنگاه جنگلها را تأسیس کرد، این استاد بزرگ با تمام توان برای پیشرفت جنگلبانی ایران مشغول تلاش و جدیت بود، از جمله سعی داشت که از کمک‌های فنی اصل چهار هر چه بیشتر

استفاده شود. از این رو علاوه بر احداث چند نهالستان و همکاری با پژوهه مشترک جنگلکاری، چند نفر از کارمندان ارشد بنگاه جنگلها نیز برای گذرانیدن بورس‌های کوتاه مدت و بلندمدت تحصیلی انتخاب و به آمریکا اعزام شدند. در سالهای بعد و در دنباله این برنامه، اینجانب نیز از فرصت‌های مذکور استفاده کرد و با فعالیت‌های مختلف جنگلبانی آمریکا آشنا شد. به خصوص نحوه تعلیمات جنگلبانان (Rangers) و شرایط آموزش در آنجا که برای اینجانب بسیار جالب بود. زیرا فارغ التحصیلان فوق در اداره امور جنگل بسیار کارآمد و موفق بوده و تمامی امور احداث، مدیریت و نگهداری پارکهای متنوع جنگلی، اقدامات حفاظت و حمایت از جانداران و شکار جنگلی، امور عمرانی، راه‌سازی و استحصال چوب و خلاصه تمامی فعالیت‌های مهم مربوط را بر دوش داشته و به نحو احسن از عهده همه مسئولیت‌های محله برآمده و در بین مسئولین و مردم محبوبیت و احترام داشتند. توضیح آنکه این موفقیت تنها به نحوه آموزش و تعلیم این کار جنگلبانی بستگی داشت، بدین معنی که دانشجویان تعییمات نظری را به طور عملی در اردوگاه‌های موقت و ثابت جنگلی زیر نظر مریبان و استادان کار آزموده بسیار دقیق تمرین کرده و از حالت دانشجو و کارآموز به یک فرد متکی به خود و کارآمد تبدیل می‌شدند. در این احوال بنگاه جنگلها برای تربیت کادر فنی، کلاس‌های کوتاه مدت جنگلبانی یا کمک مهندسی تشکیل داد و سعی داشت تکالیف پیچیده مربوط به اداره جنگلها را با این کار به مرحله اجرا درآورد. توضیح آنکه در این برهه از زمان، با کمک چند کارشناس جنگلبانی سازمان خوار و بار و کشاورزی جهانی (FAO) که در سازمان جنگلها و مراتع کشور مشغول خدمات بودند، نحوه استحصال و بهره برداری از جنگل با شیوه‌های صحیح و علمی و عملی مورد توجه قرار گرفته و بهره برداران جنگل به جای استفاده از وسایل ابتدایی تبر و حمل مقطوعات چوب با چهارپایان بارکش، متوجه طرح‌های جنگلداری جامع شامل راه سازی، امور احیاء و عمرانی و استفاده از بولدوزر و تله فریک برای حمل مقطوعات به کنار جنگل شده بودند. بی‌شك در این احوال وجود یک کادر کارآمد جنگلبانی برای مدیریت و اداره امور جنگلی به شدت احساس می‌شد و خود این وضع موجب شد تا گزارش تفصیلی اینجانب درباره آموزش و تعلیمات جنگلبانان مورد توجه و عنایت بیشتر مسئولان بنگاه جنگلها قرار گیرد و اقدامات جدی در این باره شروع شود. به طور اختصار نتیجه تلاش و پیگیری شبانه روزی به اینجا منتهی شد که سازمانها و وزارت‌خانه‌های مربوطه برای احداث یک مؤسسه آموزش جنگلبانی مجهز علاقه مند شده و در یک پژوهه مشترک هر یک سهم کمک‌های خود را مشخص و تعهد کرده و به مرحله اجرا درآورده که شرح احرای آن به قرار زیر است:

- ۱- کمک مالی اداره اصل چهار: تدوین پژوهه جامع اصلی شامل کلیه جوانب، از جمله تعیین محلهای مناسب برای استقرار آموزشگاه و اردوهای جنگلی موقت و ثابت در منطقه شمال، تأمین ابزار آموزشی ضروری برای بهره برداری و استحصال جنگل، راهسازی، نقشه برداری، محاسبه چوب و رشد جنگل،

تعدادی وسایل آزمایشگاهی نظیر میکروسکوپ، استریوسکوپ، دوربین، چند مدل کوره های زغال، چادرهای صحرایی و وسایل خواب برای استقرار دانشجویان در اردوگاههای جنگلی و بالاخره تأمین تعدادی بورس تحصیلی برای آموزش مدرسان و استادان حال و آینده آموزشگاه. اداره اصل چهار برای تدوین یک پروژه کامل و جامع و انجام تعهدات خود تمامی امور مذکور را به دانشکده جنگل لوگان، دانشگاه ایالتی یوتا آمریکا واگذار کرد. توضیح اینکه تمام امور کمک فنی آمریکا به سازمان جنگلبانی از جمله امور مربوط به تأسیس آموزشگاه به یکی از جنگلبانان دانشمند به نام هنری کرمن واگذار شده بود و نامبرده با تشریک مساعی سازمان جنگلها به خصوص استاد کریم ساعی امور فنی مشترک را با علله و مدیریت بسیار به انجام می رسانید. رئیس دانشکده (لوگان - یوتا)، پروفسور لوئیس ام ترنر، که شخصی مطلع، بصیر و محققی سرشناس بود، به ایران وارد شد و چندین ماه برای اجرای هدف های فوق به مناطق شمالی سفر کرد و با تلاش بسیار موفق شد تمام هدفهای تعیین شده مربوط به تعهدات اصل چهار را به مرحله اجرا درآورد.

۲- کمک های سازمان برنامه: تصویب طرح جامع دانشکده، تأمین تمام هزینه های شبانه روزی و تکمیل تدریجی تمامی ساختمنهای ضروری اعم از اداری، فنی و مسکونی.

۳- کمک سازمان خواربار و کشاورزی جهانی: استادان و مدرسان مشروطه زیر با هزینه سازمان فائو به ایران اعزام و طبق برنامه مدون در رشته های مختلف مشغول به تدریس شدند: استادان محمد نقوی از هندوستان، خطک از پاکستان که پس از فراغت از تدریس در آموزشگاه با سمت سفیر پاکستان در ایران مشغول خدمت بود، استریت (انگلستان) رئیس بازنیسته مدرسه عالی جنگلبانی در سیراکیوس قبرس که به توصیه و معرفی فائو به ایران وارد و با هزینه سازمان جنگلبانی کشور به تدریس مشغول شد. و اسکار هوهنبروک از اتریش که اکثر عملیات و تعلیمات حرفهای جنگلبانی به عهده نامبرده بود. همه مدرسان مذکور به زبان انگلیسی تدریس می کردند و هر یک دستیارانی داشتند که به زبان انگلیسی تسلط کامل داشتند. هزینه این دستیاران به وسیله سازمان جنگلبانی تأمین شده بود.

۴- کمک های سازمان جنگلبانی: عبارت بود از پرداخت تمام هزینه های مربوط به کادر مدیریت و اداری و مالی و کارگران و مدرسان موقت، اختصاص یک ساختمند دو طبقه نوساز و چند هزار متر زمین و محوطه و یک ساختمند اداری در بدو تأسیس آموزشگاه در گرگان. همچنین اختصاص چند جنگل دولتی در مناطق گرگان و لاجیم مازندران با وسایل حمل و نقل ضروری برای استقرار اردوگاههای ثابت و موقت. تأمین هزینه مدرسان موقت که در زیر به اختصار از آنها یاد میشود: استادان غلامعلی بنان، ناصر مجتبهدی، ضیاءالدین رشیدیه، رضا ملکی، یدالله نیازمند، کریم گودرزی، یحیی نظری و ناصر گلسرخی که بعدها به وزارت منابع طبیعی منصوب شدند..» در یازدهم مهرماه ۱۳۳۶ آموزشگاه عالی جنگل و مرتع توسط وزیر کشاورزی در گرگان افتتاح شد

آقای مهندس خاوری

معاون محترم آموزشگاه

ایشان در سال ۱۳۰۲ در شیراز هتولد و تحقیقات ابتدائی و متوسطه خود را در آنجا پیاپیان رسازیدند.

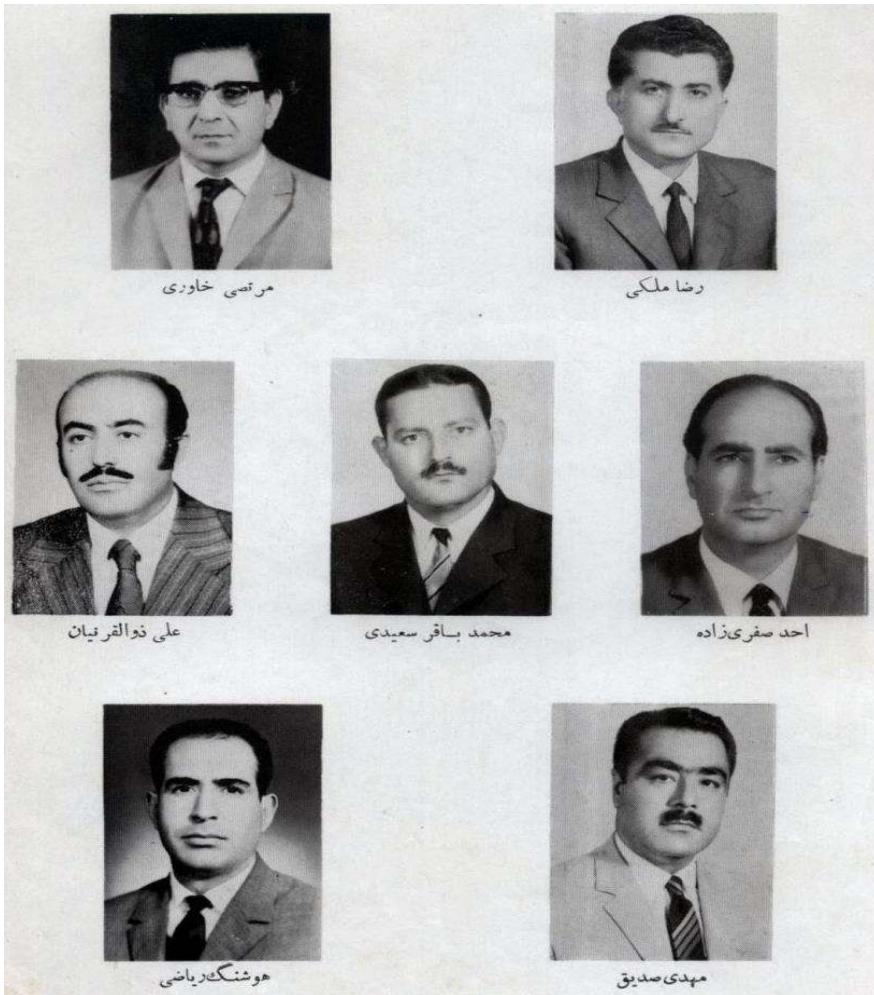
در سال ۱۳۲۲ از دانشگاه کشاورزی کرج فارغ التحصیل شده و با علاوه ای که بر شته جنگلبانی داشتند کلاس تخصصی جنگل را نیز در ایران پیاپیان رسازیدند.

آقای مهندس خاوری در سال ۱۳۲۳ در وزارت کشاورزی مشغول کار گردیدند.

در سال ۱۳۳۲ به بنگاه جنگلها منتقل و پس از هدتی فعالیت در قسمت بررسیهای بنگاه جنگلها چهت مطالعه بیشتر با روپا عزیمت و با موقیت در هدومین جنگلبانی نانسی هشغول تحقیقی گردیده و پس از دو سال با ایران مراجعت نمودند.

آقای مهندس خاوری از مهر ماه سال ۳۷ با صفت معاونت آموزشگاه منتقل و ضمناً رشته های جنگلشناسی - هواشناسی - اکولوژی را در آموزشگاه تدریس نموده با نهایت صمیمیت و جدیت در راهنمائی و تربیت دانشجویان و پیشرفت امور آموزشگاه هجاهدت هیئت مایند:

عقیده ایشان درباره حرفه جنگلبانی آنست که این کار شغلی است جمعی نه فردی و جنگلرانان باید علاوه بر اینکه بفن خود آشنا و با آنچه آموخته و می آموزند همین باشند باید هشتگر که همکاری آنند تا جنگلها را کشور را که در هساحت وسیعی برآکنده است بخوبی اداره و حیات آنرا باضمام صارف چوبی کشور بسهولت تأمین نمایند.

کارکنان و کادر آموزشی آموزشگاه عالی جنگل و مرتع (سال ۱۳۳۸)

معاون، مدیران و کارمندان حوزه معاونت آموزشی و تحصیلات تکمیلی (سال ۱۳۹۷)

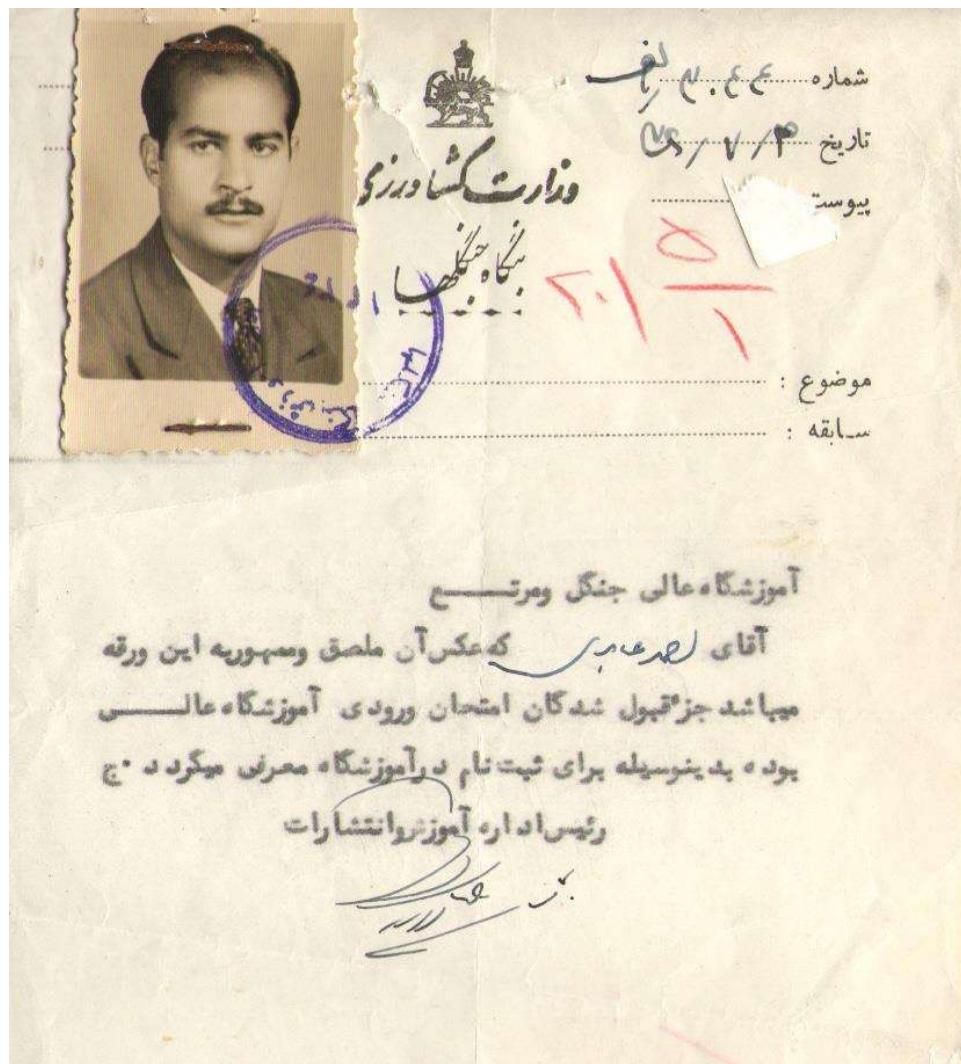
جمعی از اساتید آموزشگاه عالی جنگل و مرتع (سال ۱۳۳۸)

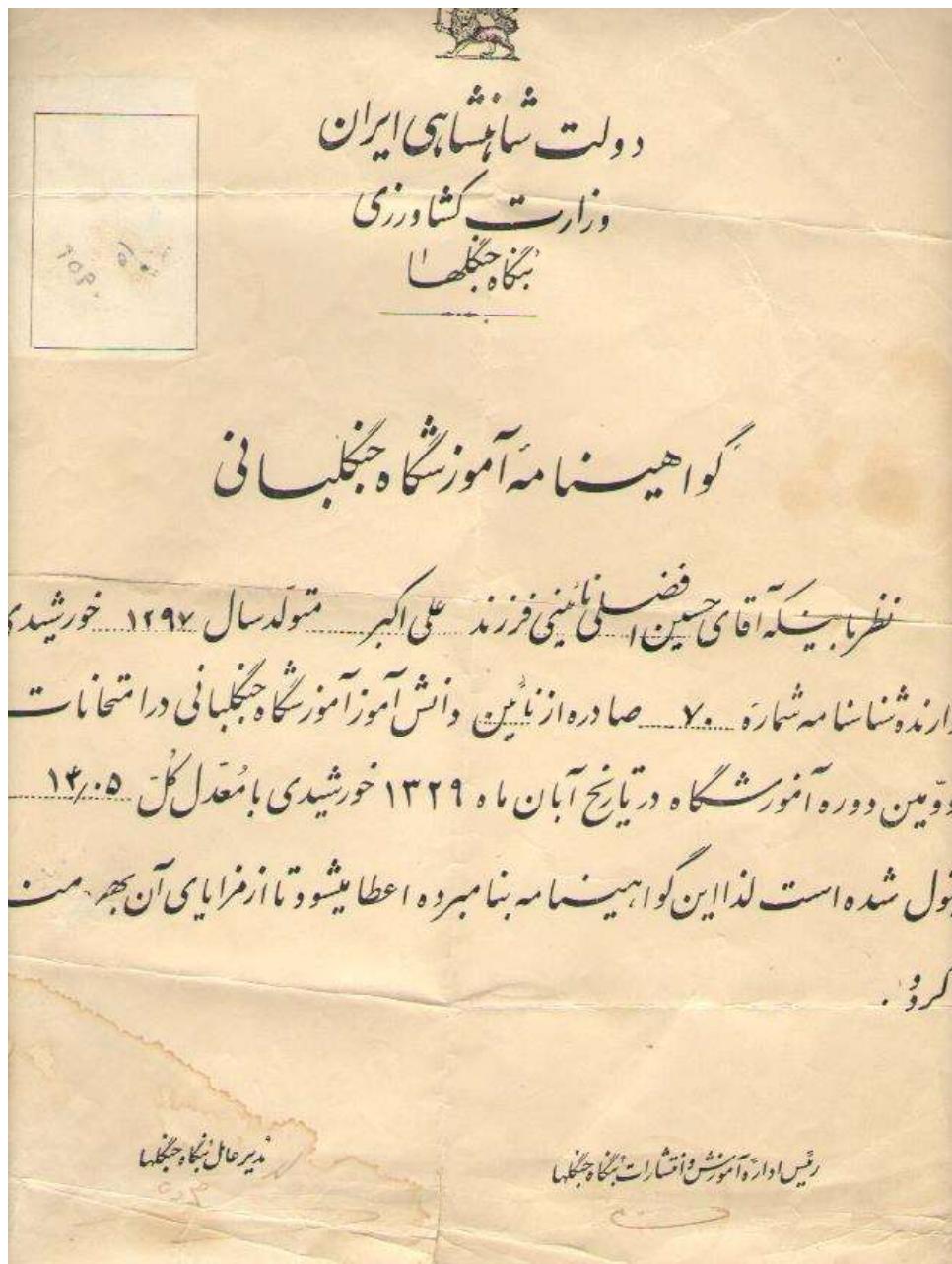
جمعی از اساتید آموزشگاه عالی جنگل و مرتع در جشن معارفه دانشجویان (سال ۱۳۴۷)

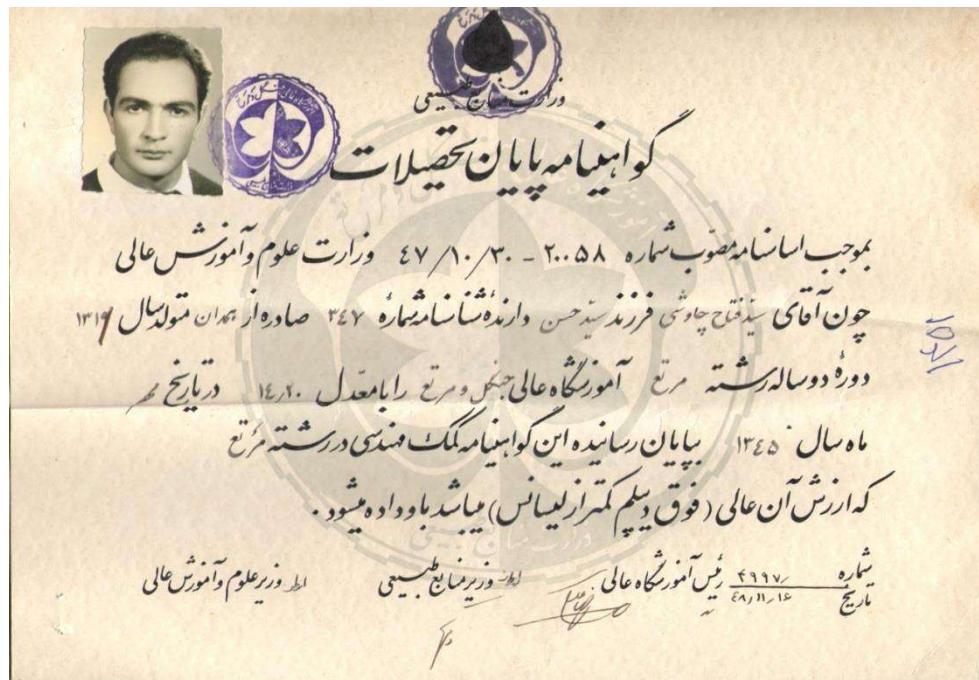
دانشجویان آموزشگاه عالی جنگل و مرتع (سال ۱۳۳۸)

گواهی پذیرفته شدن و ثبت نام در آموزشگاه عالی جنگل و مرتع (سال ۱۳۳۶)

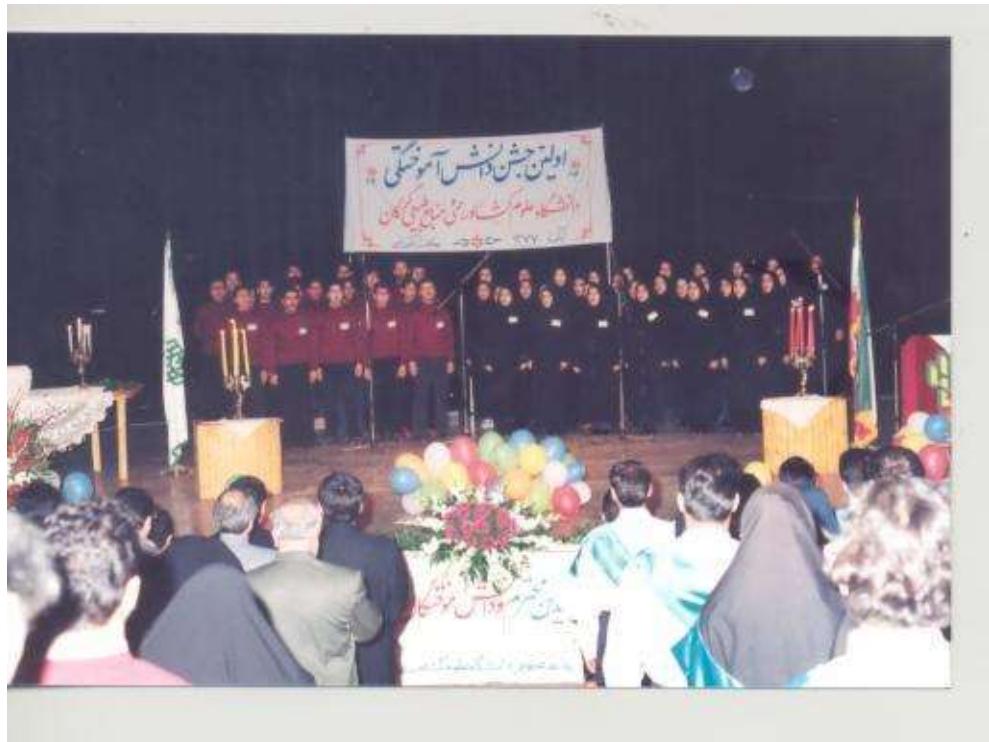
گواهی فارغ‌التحصیلی یکی از دانشجویان دومین دوره آموزشگاه عالی جنگل و مرتع
 (سال ۱۳۲۹)

گواهی پایان تحصیلات آموزشگاه عالی جنگل و مرتع (سال ۱۳۴۵)

اولین گروه فارغ‌التحصیلان آموزشگاه عالی جنگل و مرتع (سال ۱۳۳۸)

اولین جشن فارغ‌التحصیلی دانشجویان دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی گرگان
(سال ۱۳۷۷)

